

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<p>Előfizetési díj:</p> <p>Egész évre 4 frt. Félévre 2 „ Negyedévre 1 „</p>	<p>A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják.</p>	<p>Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelő- dés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várhoz küldendők.</p>
--	---	---

Husvét.

Föltámadott Krisztus, a mi reményünk. Alleluja!

Krisztus sirja egy új világ bölésője. Kettőn sietnek e sirhoz, egy férfiú: a bölés élet, — és egy elaggott ósz, a vallás. Mint a sirról elhengerített kő, oly nehéz az elme kételye, mondja a böléselet, — messze multban egy sir titkát hogy fürkészszem? Feltámadás, hol vannak érveid? Sziklasirról nem álmodtak rendszereikben bölésészőseim; üzték az osztást a parányok határáig, felemelték a hypothesisok roppant állványait, sejtteni kezdtek egy tulvilágot és végre is szétmentek az egyéni gondolkodás utjain, de az eszmevilág egy nagy reformatora sem hozta meg az emberi nem boldogságát. —

Ne burkold ködbe fényedet, szól a vallás — Isten adta minden sugarát, látod e sirt, csillagszemével belenéző az éj — és elfelejti homályait. Évezredek theoriái — ti munkafaradt, igazságszomjas szellemek, kik végig jártatok a csalódások sivatagjait, jőjjetek e sziklasirhoz, hisz ez a ti ünnepetek, ebben feküdt az atya bölésessége — innen kelt föl az igazság győzelme, a világ alkotásában az elvek elve: Krisztus.

Ha nem támadt fel, miért küzdöttek ellene, — árnyékkal nem harczol az okos. A feltámadás gondolatával 19 század elméi foglalkoztak már — átgondolta millió ész, átérezte millió szív és nem volt képes elüzni egyik sem. Elménk tévedni szokott; de tévelynek szüntelen rabja lenni — nem.

Egy bűnösnek, mert utolérte végzete, nem hódol a világ.

Szem, fül, kezek, — összes érzékelés, mind állítják Krisztus feltámadását. Láttuk, hallottuk, érintettük Őt — így szólunk az ember százai. Úgy láttak, mint mi; úgy hallottak, mint mi, a szem és fül

szerkezete ugyanaz, az emberi természet nem változott. Tíz megjelenésben bizonyítja be több mint ötszáz ember előtt feltámadásának valóságát. Vagy mondjunk le az érzékek megbízhatóságáról, vagy fogadjuk el a feltámadást. Tudták az egykorúak, hol nyugszanak a híresebbek hamvai — sirjukat körültegte a mondák köre; de közülök vissza egy sem jött, látható, tapintható, hallható egy sem vala. Események kinstára: világtörténelem — hozz fel, ezenkívül, és bizonyíts be egy esetet.

Ugyan mivel győzte meg Krisztus a világot? Sem hadsereg, sem nemzeti érdek nem állott szolgálatában — tiltakozott minden ellen, mit rajongással szeretnek köznapi lelkek — erényt kívánt, magast és szilárdat; — lemondás, szegénység, hit, önmegtagadás voltak elvei. Beszéde szelid, könnyei gyakoriak, imája folytonos; koronája csak tövis, kormánybotja nád, halálos ágya kereszt; — ellensége: főpap, tanács és a nép. És mégis e megvetett és elkinzott alaknak, hogy lett felejthetlen neve és örök a tan, mit hirdetett?

Tapasztalás, lélektan, beszélyetek. Honnan az a bátorság, öröm és elhatározás: meghalni a föltámadott Krisztusért. Vizsgáljuk meg az emberi lélek tehetségeinek szálait — van ott ismerő és emlékező tehetség, akarat, boldogság utáni vágy, érdek hajhászat; de erő, mely önmaga ellen forduljon, mely eldobja minden javát, életét, vagyonát; a szeretetet, dicsőséget, hírnevet, csak azért, hogy kinok között meghalhasson egy hazugságért — ilyen erő az emberi lélekben nincs. Bosszúvágy, hiúság — mind tényezők — de öngyűlölet — halál, egy semmiért — ez fölfoghatlan, — erre nincs magyarázat. Nem egy ember, hanem több követte a feltámadót, minden üldözés és szenvedés között; egyszerű emberek, kiket sem büverő, sem magas tudomány nem ajánlott, kik úgy éreztek és beszéltek, mint a hogy természetük

mondatotha, semmi alkalmatossággal sem birva arra nézve, hogy mások eszén túljárjanak. Kiket a félelem Krisztustól már elvont, a kislelkűség elnémitott, — és mi több, nem állott meg egyeseknél, hanem mint szikra lángra gyújtott amnyi embert és tüzaratad gyanánt elborított egy világot.

És mindez előre meg volt mondva. Jelt kértek Krisztustól a farizeusok, és Ő feltámadására mutatott. Ellenébe előintézkedéseket tettek, sziklasír, nagy nehéz kő felette, a sirt le is pecsételték, öröket helyeztek mellé. Ide irányult Pilátus gondoskodása, remegve ezt tartá szemmel a zsinagóga aggodalma. Nehéz várakozás, vegyes érzelem napjai. Emnyi figyelem és a sír üres, Krisztus feltámadott. Ő maga a sírből, ha csupán ember, ki nem emelkedhetett, különösen ha tekintetbe vesszük kinszenvedett, vérvesztett testét. Más ugyan ki segítette volna ki? Kik hozzá ragaszkodtak, kételkedni kezdtek; tanítványai megvallani sem merték és még akkor nem is voltak, kik hozzá igazán és véglegesen ragaszkodtak volna; utóljára is, mit ér ott baráti vonzalom, emberi segély, a hol lándzsával megnyitják a szívet; ki fogja azt új életre kelteni, ha megállott egyszer az a kis patak, mely a szívet hajtja — nem pótolja azt a vérnek oceánja.

Ez a tényálladék, hogy ebben csalódás ne legyen, arról gondoskodott a düh leleményessége és keresztre feszítő hatalma, mely hallgatásban fült a feltámadás után. A fellépő és terjedő kereszténységgel szemben, miért nem hozták elő a feltámadás bívós titkainak magyarázatát, alvó tanukra hivatkoztak. Amyit mondtak: ellopták, hiába loptak volna el egy halottat, az többé nem beszél, nem jelen meg százaknak és a félelemtől összetört embereket nem teszi a bátorság oroszlánaivá.

Az Úr lehellete élet, az Ő szava hatalom. Önmagának visszaadhatta életét, mert szüntelen bírta azt is tenni lényegében; ennek ereje egyesíté ismét emberi természetének részeit.

Krisztus az elhunytak zsengeje, a mi feltámadásunk előképe, „olyan lesz eljövetele mint a villám, mely napkeleten támad és látjuk napnyugatig“ — Tisztulást lát szent Tamás testünk elhamvadásában, melynek tehát egyszer vége lesz, büntetést, mely azonban mindnyájunkra nézve egyaránt végnélküli nem lehet; sőt éppen a büntető Isten fogalma kívánja, hogy lélek és test együtt legyen boldog, mert együttesen gyakorolta az erényt; együtt büntetődjék, mi együtt vétkezett.

Méltán szólal meg vallásunk: e sirhoz jönnek

sírni a multak fájdalmai, hogy Krisztus, benned, reményt találjanak; e sir embermilliók boldogságának talpköve. Nem hiúsult meg Ábrahám hite, gyümölcsöző lett Jób türelme — beteljesült Jákob álma, ezélt ért Mózes küldetése, megvalósult Izrael reménye.

Méltán szól a vallás: velem vénült meg a világ, karjaim közt nőttek fel a nagy századok, az igazság ekéjével szántottam a földet, vérbarázdák utaim, megértém a nyelvek különféleségét, az emberi sohajokban is én beszéltem, intésemre dél-éjszakkal egy és szavamra kezet fog nyugat és kelet. A könnyekből miket szenvedők arezáról letörültem, tengert alkotok a nyugalom esendes oceánját. — Egy napot vártam, ime itt van: föltámadt Krisztus, a mi reményünk, alleluja.

Forgott a sors kereke; de gondviselésem tengelyén, — ember vigasztalódjál, a halálból kiemeltel, hogy meg nem szünő legyen életed; ne számitsd remegve éveidet, lényegem a halhatatlanság formulája, élni fogsz. Nemek társuljatok a szent tisztaság örök frigyében, szellemerők, végtelenségem leend iskolátok. Földi szerenese, szegyenülj meg a boldogság előtt, mit én adok, balsors sujtsd már egyszer önmagad és enyészet legyen emléked is. Jertek szenvedőim: megőszült vallás, üldözött erény; erköles, igazság, tiljetez ünnepet, az ég jutalmatok; szegénység öltözzél hatalmam bitorába, fonj magadnak csilagkoszorut, csak az gazdag, ki engem el nem veszte; politika emberi számítás, pókháló minden szövevényed, mit széttép a jövő fuvalma, az örök halmonkon szabadon él népem és hazájának nines határa.

Föltámadt Krisztus, a sír üres; benne csak egy ég, a hit szövéténeke. S. N.

Az Üdvözítő halálának napja.

Nagyságos Uram!*)

Igéretemet beváltandó, az Üdvözítő halálának napjára vonatkozó véleményemet van szerencsém a következőkben fölfejtani.

Télt: Krisztus Urunk mind a négy evangélista szerint a Pascha (zsidó Husvét) első ünnepét, Nisam 15-ét megelőző, vagyis előkészületti (paras keve)napon, azaz: Nisam 14-én

*) Radányi József nyug. min. számtanácsos, a ki lapunkban ezelőtt oly nagytudományossággal irt természet-böleleleti czikkeket közölt, egy füzetet irt „Jézus születésének és halálának E v e -ről, a melyben a halálozás napjára nézve ellenmondást állít a Synoptikusok és János evangélista között. Dr. Tódor József kanonok levelezésben állván velem, felfejtette neki a dolgot; ezen dolgozat a felfejtést tartalmazza és azért szól levél alakban, a melyet a közlésre való átadásnál is megtartott.

reggel elítéltetett, délben megfeszítettet, délután 3 óraker meg halt, s este felé eltemettetett.

Bizonyítás: Ján. XIII. 1—4: „A husvét ünnepe előtt tudván Jézus, hogy eljött órája, hogy e világból az Atyához menjen . . . a vacsora véghez menvén. . . . fölkele a vacsorától és letevé az ő ruháit és vevén a kendőt átövezé magát.“ (Ezután következik a lábmosás leírása.) XVIII. 28: „És Jézust Kaifástól a törvénytáborba vezették. Reggel vala pedig; és ők nem menének be a tanácsházba, hogy meg ne fertőztessenek, hanem hogy megehessek a husvétet.“ — XIX. 14: „vala pedig a husvét készület napja, mintegy hat óra tájban mondá (Pilátus) a zsidóknak: Ime, a ti királyotok.“ —

— 31: „A zsidók pedig, mivel készület nap vala, hogy ne maradjanak a keresztben a testek szombaton, mert az ama nagy szombat vala, kérék Pilátust, hogy töressenek meg azok szárai és vétessenek le.“

— 42: „Azért a zsidók készületnapja miatt, mivel hogy a sír közel vala, oda tevék Jézust.“ Igy sz. János, kivel összehangzólag nyilatkoznak a synoptikusok is. Ime: Máté XXVII. 62: „Másnap pedig, mely az ünnepi készület után esik, egybegyűlének a papi fejedelmek és farizeusok Pilátushoz, mondván: „Uram! megemlékezünk, hogy ama csábító még életében mondotta: Harmadnap mulva feltámadok. Hagyd meg tehát, hogy őrizzék a sirt harmadnapig.“ (Az Üdvözítő tehát az ezelőtti napon, vagyis az ünnepi előkészület napján már meghalt.) Márk XV. 42: „És mikor már esteledett, mivel hogy készület vala, az az szombatot előtti nap, eljövén arimateai József . . . és elkéré Jézus testét.“ — Luk. XXIII. 54: „És vala az ünnepi készület napja és szombatra virada.“ (Mikor t. i. arimateai József Pilátushoz ment, hogy elkérje Jézus testét, V. ö. a megelőző verseket.)

Megerősítés: A 1. Talmud szerint is Jézus a Pascha előnapján feszítettet keresztre. — 2) Általános és kivételt nem ismer a mózesi törvény azon tilalomban, mely szombaton és ünneppon minden szolgai munkát, törvénykezést, végrehajtást stb. teljesen kizár. Bö felvilágosítást nyújt erre nézve Móz. II. III. és V. könyve. Ezen érnek sulya alól nem lehet menekülni az által, hogy az ellenkező vélemény szerint az Üdvözítő halála a Pascha másodnapjára helyeztetik át, mert akkor az utolsó vacsorát az Üdvözítő nem halálának előestéjén, hanem egy nappal előbb költötte volna el, mi homlokegyenest ellenkezik az evangéliumokkal; vagy pedig az utolsó vacsora alatt nem a husvéti báránnyt, hanem az ugynevezett Chagiga^{*)} kell értenünk; már pedig e föltevést az evangéliumok szintén határozottan kizárják; mert ezek kétséget nemgen engedő precizitással a törvényszerű husvéti bárány elköltéséről szólnak. Aztán a husvéti bárány a törvényben, a Chagiga pedig a tradícióban alapult. Már pedig a mily szigorú megtartója volt a törvénynek az Üdvözítő, ép annyira ostorozta akárhányszor a törvénnyel több tekintetben ellenkező tradíciót, a melynek megtartásában buzgólnodni nem igen jegyezték fel az evangélisták róla.

Következtetés: Ha a mondottak szerint az Üdvözítő a Pascha első ünnepét, Nisan 15-ét megelőző napon, Nisan 14-én

*) A Chagiga az azon eledel, melyet a zsidók az első ünneppon vége felé délután élveztek.

halt meg és temettetett el: az utolsó vacsorát ezen napnak kezdetén, zsidó számítás szerint Nisan 13-ának estéjén kellett elköltenie.

Első nehézség: A synoptikusok ezzel ellentétesen, mint ha önmaguknak akarnának ellenmondani, más helyeken határozottan azt állítják, hogy az Üdvözítő a kovásztalanok első napján, mely egyszersmind a Pascha első ünnepe volt, költötte el a husvéti báránnyt, s tehát a következő napon, vagyis husvét másodnapján feszítettet volna keresztre. V. ö. Máté XXVI. 17. Márk XIV. 12. Luk. XXII. 7. 8.

Megoldás: A „kovásztalanok első napja“ alatt egészen más nap értendő a mózesi törvény, és más a héber tradíció szerint. — A zsidók között ugyanis a babiloni fogság után sokféle hagyományos szokás keletkezett, melynek nem egyszer az újra föléledt vallásos buzgóság, nemondjam, tulbuzgóság volt szülő oka. Igy hogy többet ne említsek, a nagyobb ünnepeket ugynevezett vigiliákkal kezdték meg ünnepelni; a mint ez ma a kath. egyházban is szokás. — És e tekintetben a galileaiak tultettek a judeaiakon: a mennyi-bez Judeában ezen vigiliákon még délig szolgálai munkát végeztek, míg Galileában már az egész vigilián attól tartózkodtak. V. ö. Gemar. Hieros. Tract. Moed. Katon. Cap. II. segm. 5. Mischnae Tract. de Pasch. cap. IV. segm. 5. cap. V. segm. 8. Sőt a Gem. Hieros. Tract. Chagiga cap. III. segm. 7. szerint a Pascha vigiliája ép oly szent mint maga a Pascha. A Pascha vigiliájáról és annak szentségéről szokásba jött ezen felfogás szülte aztán a kovásztalan kenyerek előkészítésében is azt a változást, hogy azokat már Nisan 13-án előkészítették, hogy Nisan 14-én, vagyis a Pascha vigiliáján azzal ne bajlódjanak. V. ö. Mischnae Tract. de Pasch. Cap. I. Segm. 1. És így a tradíció szerint a „kovásztalanok első napja“ már többé nem a Pascha első napját, hanem annak vigiliáját jelentette, ugy, hogy a synoptikusok az azon időben, törvény erejével bíró tradíció alapján méltán nevezték „a kovásztalanok első napjának“ azt a napot, melyet sz. János a husvét ünnepeét megelőző napnak nevez.

Második nehézség: Ha az Üdvözítő a Pascha vigiliáján halt meg akkor a husvéti báránnyt egy nappal előbb költötte el, mint azt a törvény előírta. Már pedig erre nézve, még a tradíciókat nagyrabecsilő farizeusok sem tértek el a törvénytől: mert daczára annak, hogy a mint láttuk, tradíciójuk szerint kovásztalan kenyérről már Nisan 13-ika estéjétől kezdve éltek, mindazonáltal a husvéti báránnyt a törvény szerint Nisan 14-én este, vagyis a tulajdonképeni Paschaünnep kezdetén költötték el. Erről tanúságot tesz sz. János evangéliuma is, mely szerint a zsidók midőn Jézust Pilátushoz vezették, ők nem mentek be a praetoriumba, hogy meg ne fertőztessenek s elveszítsék a Pascha elköltéséhez szükséges legális tisztaságot. Tehát ők még azon este valának elköltendő a husvéti báránnyt.

Megoldás: Hogy az Üdvözítő a törvényes időnél egy nappal előbb, tehát Nisan 13-án este költötte el a husvéti báránnyt; ez kétségsbe vonhatlan történeti tény. Bizonyítja sz. János idézett helyen, midőn azt mondja, hogy Jézus a husvéti ünnep előtti napon mosta meg tanítványainak lábait, ezt pedig már a vacsora megelőzte. Bizonyítják a synoptikusok azon idézett helyei, melyekből kimutatni törekedtünk, hogy az Üdvözítő „az ünnep előkészületi napján“ Nisan 14-én halt

meg; mert ez esetben ennek kezdetén, vagyis Nisan 13-nak estéjén a vascorának már meg kellett történnie. — Azonban a törvényszéges vádja alól fölmenti az Üdvözítőt a minden törvényt hatályon kívül helyezni képes szükség. Az Üdvözítő tudta, hogy elközelgetett az örök időktől fogva istenileg elvégzett idő; s ha tehát halála előtt még egyszer a husvéti bárányt el akarta költeni szeretett tanítványai körében, ugy nem volt vesztegetni való ideje s a törvény megszegésével is meg kellett azt tennie.

Ezért mondja szt. János, mintegy okadatolva: „A husvét ünnepe előtt, tudván Jézus, hogy eljött órája, hogy e világból az Atyához menjen.“ Ezt akarja saját tanítványával és azon emberrel, kinél a husvétet elköltendő vala, maga az Üdvözítő is, megértetni, hogy cselekedetén meg ne botránkozzanak, midőn így szól: „Menjetek a városba egy valakihez és mondjátok neki: A mester mondja: „Az én időm közel vagyok, nálad tartom a husvétet az én tanítványaimmal.“ Máté XXVI. 18. Mert mit jelentenek ama közbevetett szavak: „Az én időm közel vagyok“ egyebet, mint gyöngéd figyelemzetést, mintha mondaná: A mit én nektek parancsolok előttetek törvényszégesnek tűnhetik fel, de meg ne botránkozzatok, engem erre a szükség kényszerít.

Kérdés: Mi ösztönözte az Üdvözítőt még a törvény világos megsértésével is ezen vacsora megtartására?

Felelet: Az a végtelenül lángoló szeretet, melylyel, mint Szt. János, éppen idevonatkozólag, okadatolólag megjegyzi, az övét, kik e világon valának, mindvégig szerette: XIII. 1. — S melynek oly fönséges kifejezést adott maga az Üdvözítő épen ezen vacsora alkalmával, midőn így szólott tanítványaihoz: „Kívánva kívántam e husvétet megenni veletek, mielőtt szenvedjek.“ Luk. XXII. 15.

Corollarium: Mintán Szt. János, Márk és Lukács evangélisták idézett helyei szerint az Üdvözítő halálának napja után közvetlenül Szombat következett, tehát az utolsó vacsora megtörtént Csütörtökön Nisan 13-án este, a kereszthalál Pénteken Nisan 14-én déltűn, Szombat Nisan 15-én a Husvét első ünnepén a szt. test a sirban feküdt, vasárnap Nisan 16-án reggel feltámadt. — A Pascha ünnep tehát ezen vélemény szerint azon évben Szombatra esett. — Hogy aztán ennek a római u. ker. számításnak melyik éve felel meg? annak kiderítése a kronologusok dolga.

Ime Nagyságos Uram! egy vélemény azon eltérés kiegyenlítésére, mely az Üdvözítő halála napjára vonatkozólag fennforogni látszik. Ezen véleményt nem én találtam ki: ennek mestere egy nagynevű német Exegéta, Hug Leonhárd volt, ki azt Dr. Straussal szemben két művében: „Einf. in die B. d. N. T.“ és „Gutachten des Leb. J. bearb. v. dr. D. Strauss“ fejtette ki, s azóta legtöbb theologusnak véleményét képezi.

S ha Nagyságod tőlem azt kérdi: hogy én ezen véleményt elfogadom-e? Szerény feleletül azt adhatom, hogy bármily alkalmasnak látszik is ezen vélemény a szóban forgó differentia kiegyenlítésére: bármily szép hármóniában is álljon a kronologiai kutatások azon eredményével, hogy 33-ban a Pascha ünnep csakugyan szombatra esett: s végre bármily nagybecsű is a zsidó hagyomány alapján a kovásztalanok első napjára derített fény, mit magam is teljesen elfogadok, — mégis ezen véleményt el nem fogadhatom, azon nehézségek miatt, a melyekbe az ütközik. Ugyanis azon

állítás, hogy az Üdvözítő a törvényes időt egy nappal megelőzve költötte volna el a husvéti bárányt, teljesen ellenkezik a synoptikusok azon egyhangu nyilatkozatával, hogy a tanítványok „a kovásztalanok első napján“, tehát épen a Hugnak archeologiai elukubrécioja szerint a Pascha vigiliáján, Nisan 14-én, önként, tehát a törvény szabványai által sarkallva, járultak az Üdvözítőhöz kérdezőn, hogy hol készítsék el számára a husvétet. Mivel megegyez Szt. János is, midőn határozottan mondja, hogy a lábmosás s az azt megelőző vacsora „a husvét előtti napon“ történt. S aztán Hug véleménye szerint, az Üdvözítőnek kellett volna tanítványait a husvét elkészítésére felszólítani: már pedig ellenkezőleg történt. Továbbá ezen vélemény szerint, tekintve a kronologiai számítás az Üdvözítő a ker. időszámítás 33 ik évében halt volna meg; már pedig ő már ekkor életének 37-ik évében volt s mintán szt. Lukács szerint nyilvános fellépésekor körülbelül 30 éves volt, működése több mint 6 évet ölelte fel; már pedig szt. János evang. szerint is csak három éviműködés hozható ki, a mi a kath. egyház általános meggyőződése is. — Ezen nehézségek indítanak engem arra, hogy ezen különben igen szépen összeállított véleményt minden előnyei dacára, el ne fogadjam

Megvallom Nagyságos uram! hogy ezen véleményhez évenként magam is ragaszkodtam, de újabb kutatásaim más vélemény elfogadására vezettek, melyet a következőkben leszek bátor körvonalozni.

I. Tétel: Az Üdvözítő mind a négy evangélista szerint a Pascha ünnepet megelőző nap estéjén, Nisan 14-én, tehát a törvény által előirt időben költötte el a husvéti bárányt; a Pascha éjjelén elfogatott, a Pascha ünnep, Nisan 15-ének reggelén a Synedrion által halálra ítéltetett, déltűn megfeszítettet, déltűn 3 órakor meghalt, este eltemetett; a Pascha másodnapján a sirban volt; a harmadik nap reggelén feltámadott.

Bizonyítás: Máté XXVI. 17: A kovásztalanok első napján pedig a tanítványok Jézushoz járulának, mondván: „Hol akarod, hogy elkészítsük ételre a husvétet?“ Hogy „a kovásztalanok első napja“ alatt nem maga a Pascha ünnep Nisan 15-e, hanem annak vigiliája, Nisan 14-e értendő, azt Hug fenn leirt fejtegetése kétségtelenné teszi; mit megerősít Flavius József is „Antiqu. Jud. II. 15. 1. — III. 10. valamint a híres Rabbí, Majmonides, ki így ír: „Quum dicitur prima die fermentum aedibus vestris ejicietis, traditione docemur, prima die intelligi decimam quartam Nisan.“ Patrizinál II. 423. III. 499. Innen van az is, hogy miként Flavius József i. h. tanuskodik a zsidóknál a kovásztalanoknak majd hét, majd nyolcz napjáról tetetik különböző helyeken említés. — Megerősítenek ezen véleményben még Márk és Lukács evangélisták, kik Mátétól korántsem eltérőleg, hanem őt megmagyarázva mondják: „És a kovásztalanok első napján, mikor a husvéti bárányt fölállozzak, mondák neki a tanítványok: Hova akarad, hogy menjünk és elkészítsük ételre a husvétet? Márk 14, 12. „Eljöve pedig a kovásztalanok napja, melyen meg kellett ölni a husvéti bárányt, és elküldé Pétert és Jánost mondván: Elmenvén készítették el nekünk a husvétet.“ Luk. XXII. 7, 8. Megegyez mindezzel a negyedik evangélista János is, midőn mondja: „A husvét ünnepe előtt, tudván Jézus, hogy eljött órája . . . a vacsora véghez menvén. — Fölkele a vacsorától.“ stb. A „husvét ün-

nepe előtti nap pedig minden kétséget kizárólag nem más, mint Nisan 14-e, melynek tehát estvéjén a vacsorát elköltvén, tanítványainak lábait is megmosta.

Következtetes: Ha az Üdvözítő a husvéti bárányt, mely az ő utolsó vacsorája volt (v. ö. Luk. XXII. 15, 16.) a husvét ünnepét megelőző napon, Nisan 14-én este, tehát a többi zsidókkal egy időben költötte el, minthogy az evangelisták egyhangulag tanuskodnak arról, hogy a vacsora után közvetlen kiment a Gethsemani kertbe, hol, mint Jeruzsálemben idegen, az éjjeleket tölteni szokta, ott azon éjjel elfogatott, reggel a magas tanács elé állított és elítéltetett, ezen ítélet megerősítése és a végrehajtás eszközlése végett a római helytartóhoz Pilátushoz vitetett és nemsokára megfeszítettet stb. kétségtelen, hogy az Üdvözítő a Pascha első ünnepén, Nisan 15-én halt meg.

— Vége köv. —

HUSVÉTKOR. *)

Megnyílt a sir Feltámadott,
Kit megfeszített a világ,
Hogy elnémitsa Benne az
Igazság tiszta szózatát.
A szent örömhír szárnyra kel,
Át száll hegyeken és völgyeken :
Feltámadott a Messiás,
Üresen áll a sírverem.
A jó hívő magába száll,
S bámulva hallja a esodát,
Kinos levertség fogja el
A főpapoknak táborát ;
Ők is tudják, hogy végbe ment
A megváltásnak nagy mive,
De hogyha ezt bevallanák,
Maguknak veszni kellene. —
Tele torokkal hirdetik,
Hogy Krisztus fel nem támadott,
(Ki látta, hogy már visszajött
A sírból egy vagy más halott ?)
Hogy míg az örség tagjait
Egy csendes álom elnyomá,
Vitték el orvul, titkosan
Testét a sírből máshová. —
De hasztalanHiába küzd
A rut hazugság . . . Megjelen, —
Feltámadott a Messiás,
Hangzik hegyen és bérézeken ;
Hiába tettek rá követ,
Hiába mellé öröket,
A mint előre írva állt :
Diesön legyőzte a halált. —

* * *

*) Közöljük elismerése gyanánt annak, hogy miként pengetik a világi kezek a vallásos lant hurjait. Szerk.

Gloria hangja
Hallszik az égen,
Szent az Uristen,
Hagzik itt lenn,
Hő ima száll el
A hívek ajkán,
Törve a gázság,
Nyomva az ármány; —

Hasztalanul lett
Sirba temetve,
Dárda tövével
Teste sebezve,
Hasztalanul jött
Sirja fölé kő :
Él az egeknek
Szent Fia, él Ő. —

Tisztul a légkör,
Ifjul az ősz föld,
Még a vidék is
Ünnepi fényt ölt. —
Tenger, öböl, sík
Es hegyek orma,
Mind egyaránt mond
Álleluját ma. —

Gyuljon örömré
Bús szivetek hát,
Meg van örökre
Törve a gázság,
S a Fa ma fénye
Égi hittinknek,
Melyet a Bárány
Vállai vittek. —

* * *

Ember, ember, érted lett ő
Csak te érted áldozat,
Érted függött a Kereszten
Hogy ne érjen kárhozat ;
Érted szállt a sírba, érted
Támadott fel Istened,
Hogy megmentse a haláltól
Mindörökre lelkeidet. —
És te mégis mintha játék
Volna Istened neve,
Vak dühödben, durva ajkkal
Hányszor kelsz ki ellene ?
Hányszor léped át parancsát ?
S az igazság mérlegét
Sáros lábbal földre tiprod,
A helyett, hogy védenéd. —

A gonoszság s bűn felett — mondd,
Mond csak — hányszor hűnysz szemet ?
S embertársad kis hibáért
Oh de hányszor megveted ;
Bűn előtted a szegénység,
Főerény a kincs, vagyon,
S megvetőleg nézed azt le
Kit a szükség terhe nyom. —

Azt hiszed, hogy a siron tul
 Már többé föl nem derül,
 S a mit itten elköveztél
 Számadásra nem kerül?
 Azt, hogy itt van a pokol s menny?
 — Ez jó hit, amaz nyomor —
 Vig órában, jól vigyázd meg,
 Másképpen gondolkodol. —

Vesd le hát ma tenmagadról
 A bünöknek köntösét,
 S öltsd magadra a szeretet
 És igazság öltönyét;
 Mert ha a bün tágas útján
 Még tovább is jársz vakon,
 Megváltód vet kárhozatra
 Az utolsó nagy napon. —

O r e l G é z a.

A nagyhét és husvét Rómában.

Anyaszentegyházunk a jámbor zarándokot Rómában a nagybőjt idején a keresztút összes jelenetein átvezeti s a szt. vértanuk oltárai előtt azt a hathatós tanulságot adja, hogy küzdelmöknek vérről áztatott színteréről tekintetét az örök dicsőség hazája felé emelje, hol „fulgant, sicut sol“. A hit hősei szenvedésének útjára esik a soha véget nem érő üdvösség hajnali pirja s sirjaikról a kereszt biztos utmutató az égi Sion magaslata felé.

A számos szt. helyek látogatása által így előkészülve — lassan elérkezünk a nagyhéhoz, melynek méltó megünneplésére hajdan a hívők százezrei tolongtak az örök városba.

Szomorn érzuettel kérdehetjük napjainkban: „Hová tuntek el ama magasztos ünnepek, melyek a dicső hajdanban Róma fénypontját képezték, s melyek egyedüli szépségére az egész ker. világ oly büszke vala?“ A ki nem lehetett oly boldog, hogy saját szemével láthassa — másokkal beszéltette el magának, kik a nagyheti szertartások és ünnepek szemtanúi valának, — kik látták a virágvasárnap fényes processiót a szt. Péter templomban, — hallották Palästrina „Stabat Mater“ és „Miserere“ szívzaggató dallamát a sixtini kápolnában, — kik jelen valának azon ritka jeleneten, midőn a kereszténység feje 12 agg férfi lábait mosta és esőkölt. De ki lehetett képes eléggé elbeszélni, hogy minő megható vala nagy-
 pénteken, midőn koronás fők — levette biborukat fekete gyászruhába öltözve, meztláb közeledtek a földön levő szt. kereszt felé, hogy imáddal esőkölgassák a királyok királyának sebeit!

S a mély gyász után az öröm minő fényében tündökölt Róma! A feltámadásban való hit schol semnyilvánult fenségesebb színben, mint itt Rómában, a hol egy oly óriási templomot épített, mely arra látszik rendeltnek, hogy az egész világot magába fogadja. S midőn husvét reggelén a kedves „sequentia“ és ujjongó „alleluja“ hangzott vissza a föld legkülönbözőbb népeinek ajkairól s olvadt össze egy obajba, egy imába — ki ne érezte volna azt, hogy az egész világ ünnepli itt husvétjét?! Kinek lelkét nem érintette mélyen, midőn Péter utódja a világ első dynastája, a római pápa adta a szt.

Péter hatalmas kapuzata felletti magas loggiából áldását — urbi et orbi! Mindez — és még sok ehhez hasonló ünne-
 pélyesség — fájdalom eltűnt, de el vele együtt Róma dicsősége is. Róma sajátkezűleg tépte le fejeéről amaz ősi koronát, mely őt a föld összes városai fölé emelte; a helyett most oly modern koronát hord, melynek fénye más államokkal szemben igazán parányi, elenyésző. Mióta a pápa fogságban, birtoka elrabolva s a hívők nem láthatják szabadon és függetlenül Egyházunk atyját, azóta megszűnt Róma — urbs lenni!

Természetesen a fény és pompa is eltűnt már ama templomokból, hol még nem sokkal ezelőtt a pápa fongált vagy a functiokon jelen volt. Mily erősen esalódik ma a jámbor zarándok, kit a nagyhét és husvét vonz Rómába s ott azt hallja, hogy bizony valami rendkívüliséget sem láthatni sem pedig hallhatni. S ha mégis szt. Péter temploma felé megy, hol az ünnepeket — csaknem kivétel nélkül — ma már a templom hajóiból egy mellékkápolnába tették át s ott tartják s ő annak ajtói előtt a nagy tolongásban az ájtatosságra gondolni sem képes; ha észreveszi, hogy a város hitetlen lakossága a Nagyhét délutánjain csevegye és nevetgélve sétálgat szt. Péter terén és basilikájában föl s alá; — bizony fájdalom járja át szivét és sovárogyva gondol vissza ama falusi templomocskára, hol legalább nyugodtan tudna eme nagy napokon elmélkedni, imádkozni . . .

S egyrészt igaz lehet. Ama templomokban, hol legfényesebben nyilatkozott hajdan a pompa, — mióta a pápa kényszerülve van saját magánkápolnájába visszavonulni, — semmi sínes, mi eme nagy és érezhető hiányt bár némileg is kárpótolhatná. Vannak azonban más templomok, melyek a zarándokot magukhoz vonzzák, mivel eme templomok legtöbbje egyrészt oly emlékeket idéz fel lelkünkben, melyek szt. hitünk iránti ragaszkodásunkban megerősítenek, meg másrészt oly szt. ereklyék őriztetnek azokban, melyek megváltásunk legfenségesebb jeleneteit állítják lelki szemünk elé. Lépjünk be néhány ily templomba.

Ki az egyházi zenében gyönyörködik, az ugyan valógassa meg Rómában a templomokat. Ma már a zene, ének — nem a régi. Az egykor oly hirneves sixtini zenekar, mely Palästrina és utódainak mesterműveit adta elő — tulajdonképen nem is existál.

A jezsuitáknak szt. Ignác által alapított rendházuk melletti „di Gesú“ templomban a nagyheti ájtatosságot a Collegium Germanico-Hungaricum növendékei végzik és pedig a lehető legmagasztosabban. Szép számmal gyül egybe az ájtatoskodó közönség, mely a növendékek által a legszabatosabban előadott és egyszerűségében szentséges gregorianaus choral dallamaiban gyönyörködik. Nagyesőtörtökön roppant tolongás szokott e templomban lenni; a Megváltó sirját — mely egész Rómában talán itt a legszebb, e napon látogatja meg a buzgó, vagy — legtöbb esetben — csak kíváncsi közönség.

Ki Nagyesőtörtökön a szt. olaj és krizma szentelésének kimondhatlanul szép, de nagyon hosszas szertartásain akar jelen lenni, a püspöki templomok bármelyikében elérí öhaját. De akkor aligha ér el a hagyományos lábmosáshoz, melyet ö Szentsége végez. A lábmosás különben még több templomban p. a St. Apollinazisban, vagy a zarándokhospitiumok bármelyikében is szokásban van.

Nagypénteken a lateráni basilika az ájtatosság különös központja és helye. És méltán! Már fekvése ájtatos érzelmekre gerjeszt. Távól a város központjától ép alkalmas az elmélkedésre és imára. Aztán meg a hagyomány oly nevezetessé teszi, hogy szt. ereklyék tekintetében a világ első temploma.

Még nem kezdődött meg az isteni tisztelet, menjünk hát lassan a katedralis lépesőzetén fölfelé.

Phrygiai márványból való széles lépesőzet áll előttünk. Ez a híres „Scala santa” — szent lépesőzet. Joggal nevezik így; mert az azon 28 márványlépesőből áll, melyek Pilátus bírói termébe vezettek s melyeket a Megváltó szenvedésének reggelén szent vérével áztatott. Szt. Helena hozatta eme lépesőket Rómába.

Elégséges leendő röviden ide vonatkozólag azt megjegyznem, hogy maga a régiségtan is eme lépesők valódisága ellen jogos érvet nem hozhat fel. Bebizonyított tény az, hogy Rómában phrygiai márványt nem használtak, de igenis Palästínában. Továbbá Pilátusnak maig fennálló házából — mely még napjainkban is török kaszárnya — eme lépesőzet teljesen hiányzik. A hívő lélek azonban ily érveket nem keres. Neki elég bizonyíték az, hogy az Egyház ősi idők — Nagy Konstantin óta eme lépesőket a köztiszteletnek átengedte s okos érv a lépesőzetnek Jeruzsálemből Rómába való átszállításának lehetősége ellen fel nem hozható, mely a tiszteletreméltó s ősatyáinktól fenmaradt hagyományt megdönteni képes lehetne.

Tizenöt száz év óta képezik e lépesők a tisztelet tárgyát. Áhitattal esőkolgatják a hívők, megemlékezték Arról, kit éretünk ezen lépesőkön huzoztak fel s alá a vad poroszlok s ki éretünk „engedelmes volt usque ad mortem, mortem autem crucis!”

Ha felértünk a lépesőkön, a Sancta Sanctorum kápolna, a pápa egykori házikápolnája ötlük szemünkbe. Egy melléklépesőzetet át lefelé menve benn vagyunk a gyönyörű templomban. A „Passio” épügy éneklük, mint a mi székes-egyházunkban t. i. három szereplő és a kar. A pápa helyzetése — a lateráni szt. János archiepiscopus celebrál. A kereszt adorációja következik. Kanonokok, áldozárok és világiak hosszú sora vonul elé, miközben két elrejtett kar a szívrendítő „Improperiák” zengi. A mellékkápolnából ezután a szt. ostyát hozzák elő s az imposans hajó remek oszlopain visszatörődik a fenséges hymnus: „Vexilla Regis prodeunt.”

A Nagypénteki isteni tisztelet itt véget ért. Nézzünk most be a „Sta Cruce in Gerusalemme” templomba, hol dél felé mutogatják a szt. Helena által Jeruzsálemből hozott szt. ereklyéket. A szt. kereszt egy része, egy szeg s a keresztfelirat egy darabja — a legnevezetesebbek.

Térjünk vissza a tulajdonképi belvárosba. Ép most özönlik a nép a templomokba. Rómában szokás az Üdvözítő halálós félelmének emlékére u. n.: „tre ore d'agonie”-t tartani. Három órai elmélkedésből és imából áll ez. A római egyáltalán inkább szereti a privat-ájtatosságot, mint a nyilvános isteni tiszteletet.

A Nagyszombatot általán olyan szertartások között ünneplik, mint nálunk. A Lateranban azonban — mely caput et mater Ecclesiae — a kereszttség és egyházi rend szentségeinek kiszolgáltatása tölti be a napot. Többnyire felnőtteket,

neophytákat, leginkább zsidókat szokás e nagy napon keresztelni.

Este felé ismét özönlik a nép a hét főtemplom látogatására. A feltámadási ünnepi körmenet nincs szokásban. A látogatást rendszeren szt. Pál templomával kezdik és végzik az apostolféjedelmek sirja mellett — szt. Ptéer főegyházának hatalmas kupolája alatt.

Habár szt. Péter temploma — sajnos — nélkülözi ma ama fényözönt, mely Nagyszombat estéjén azt s az angyalvárat körülvette s mely a Megváltó diadalünnepe feletti lelki örömmel oly praegnans módon adott kifejezést. — mégis még mindig hasonlít egy diadalénekhez, mely Krisztus igaz Egyházát dicsőíti, — hasonlít Isten városához, mely a drágakötől és aranytól fénylő égi Siont jelképezi, hová egykor hogy mindnyájan elérjünk — t. olvasóimnak szivemből kívánom.

Németből *Zlamdl Ago-ton.*

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Hitélet.** A nagyhét, a megváltás nagy és szent eseményeinek emléke, a püspöki székhelyen ez alkalommal is szokás szerint megfelelő pompával ünnepeletett meg. — Virágvasárnapon a pálmaszentelést és az egész délelőtti istentiszteletet a székesegyházban Püspök Urunk Ő Nagyméltósága végezte. Az ugynevezett matutinum tenebrarumon is mind a háromszor püspöki diszben volt jelen és minden alkalommal a kilencededik lezkték ő maga személyesen énekelte. — Nagyesőtörtökön az ünnepi misét és olajszentelést is a székesegyházban végezte, a mely alkalommal az isteni mester példáját úgy utánozta, hogy tizenkét papnövendéknek a lábát megmosta, megtörülte és megcsókolta, őket délkor saját asztalánál gazdagon megvendégelte, udvari papjainak segédkezése mellett felszolgált és a nap emlékére mindeniknek szokás szerint egy-egy ezüst tallért adott. Ugyanakkor — az Ur vacsorájának emléknappján, — lelkünk táplálékának alapítási ünnepén a káptalant, a keblí papságot és a tanári kart, a kiknek előbb az oltárnál a legszentebbet kiosztotta, mint a mester tanítványait, szeretettel saját asztalához hívta és megvendégelte. A gyásznapok közé ékelt ezen egyetlen örömnapon a hangulat mindenféle ünnepiesen emelkedett volt. — Másnap Nagypénteken a szent szertartásokat ugyancsak a székesegyházban szintén ő Nagyméltósága végezte. Nagypéntek a világmegváltó halálának emléknappja; az egyház jegyesét gyászolja e napon és ilyenkor nagy az ő fájdalomja mint a tenger; ennek akarunk kifejezést adni, mikor az oltár előtt arczra borulunk. Krisztus a kereszten kiterjesztett karokkal

az egész világot imádkozott; az egyház is ma mindenkiért — önmagáért, fejéért, hivatali karáért, a keresztény fejedelmekért, a csapások elhárításáért, az eretnekek és szakadárak, a zsidók és pogányok megtéréséért, egyszóval ő is az egész világot nyíltan és ünnepiesen imádkozik. A kereszt denudálása, annak adoratóra való kitétele, az alatt az impropriák zengedezése, a legszentebbek az oltárra való visszahozatala mind fenségesebb mozzanatai a mai istentiszteletnek, de fenségesebb jelenet talán alig van az egész egyházi életben, mint mikor a leleplezett kereszt elülvitele mellett méltóságteljes komolysággal indul a menet az oltári szentséget a sirban elhelyezni s a kar rázendíti „Ecce quomodo moritur iustus!“ A mi vallási szertartásunkban is ritka, más vallásokban pedig ehhez fogható nincs; a ki érti, tudja ezen magasztos szertartásnak jelentőségét, lehetetlen, hogy szívből lélekből ne ragaszkodjék azon valláshoz, a mely a legmeghatóbban szól az ember vallásos érzületéhez; több ez a vallás poesisénél; az ember sirni kezd; „sublatus est iustus.“ És ez az egész egyházmegyében sehol nincs ily ünnepélyesen kifejezve, mint itt a székesegyházban, mert a Püspök, a káptalan, egy csomó pap és az összes papnövédek feszítik meg minden erejüket az Isten ily fenséges szolgálatára. Mily szerencsés, a ki itt jelen lehet! De fájdalommal kell megvallanunk, hogy a püspöki székhely lakossága nem egészen méltó ily fenséges dolgokhoz. Nagypénteken ugyan többen néztek be bámulni s az ájtatosságot zavarni, jöni, menni s azzal buzgóság nélkül futni; de még így is hányan nem jöttek el, a kik eljöhetnek volna s a kiknek példaadás és vallásos érzületük kimutatása végett is el kellett volna jöniök! Mászor meg épenséggel alig is nézett valaki be a templomba. Hogy nem képes ez a hely eléggé megbecsülni azon vallási előnyöket, a miket a püspöki székhely nyújt neki! Nem lehet ugyan azt mondani, hogy itt teljességgel nincs semmi vallásos buzgóság, de hogy ez általában nem kielégítő, azt régtől fogva fájdalommal panaszoljuk fel. Pedig az egyházi szónokok is nagyban iparkodnak tisztókben eljárni. Nagypénteken délelőtt Zlamál Ágoston gymn. tanár németül, délután pedig Benedek József káplán magyarul lelkesen beszéltek Jézus szenvedéséről. A papnövédek pedig az egész nagyheti szép, de fáradságos szertartásokat igazán emelték egyéb szereplésük mel-

lett buzgó énekléseikkel, a melyeknek egyes részletei a művészet magasságának szabatosága mellett a szívek és vesékig hatottak be. Ugyanők nagypénteken az apácák templomában meglátogatták a gyönyörűen felékített szentsírt, a hol szintén több alkalmi éneket valóban lélekemelően zengettek el. A ferenczrendű szerzetes templomban is volt szentsír állítva igen izléses elrendezéssel. — A kép teljessége végett megemlítendő még, hogy a papnövédek a már a mult számunkban közölt sorrend szerint igen lélekfeszítő szentgyakorlatokat tartottak a házi buzgó spiritalis vezetése mellett, a melyen a házi előjárókön kívül a keblbi papságból is többen jelentek meg. A gymn. tanuló ifjuság is az intézeti exhortátor vezetése mellett több napi szentgyakorlatot tartott, a melyen az igazgató és tanárok is részt vettek. — Ennyit nálunk a nagyhétről Nagyszombatig.

— **Husvétvasárnapján** az ünnepi szentbeszédet magyarul Dr. Tódor József kanonok, papnövédei rector, másodnapján pedig németül Zlamál Ágoston gymn. tanár fogja tartani.

— **Személyzeti.** Kóródy Endre székely udvarhelyi igazgató betegeskedése miatt ideiglenesen szabadságoltatván, helyette gymn. igazgatónak Soó Gáspár gymn. tanár, finövédei regensnek pedig Bándi Vazul finövédei subregens bízott meg. Dr. Sándorffy Nándor theologiai és bölcészeti tanár a helybeli irtalmas növérek rendkívüli gyóntatói tiszte alól elfoglaltsága miatt saját kérésére felmentetvén, helyébe Kóródy Péter theologiai tanár a nevezett apácák rendkívüli gyóntatójává kinevezetett és egyuttal a beteges rendes gyóntató Pater helyettesítésével is, míg az felgyógyul, megbízott.

— **Halálozás.** Dr. Csérni Béla szerkesztőtársunkat súlyos csapás érte; Jenő fia elhalt; elhalálozásáról a következő gyászjelentést adta ki: Dr. Csérni Béla gyulafehérvári rk. főgymnasiumi tanár és neje szül. Six Teréz, a maguk egy gyermekeik: Béla és Ilona, valamint nővére Csérni Karolina, menyje: Ifjabb Csérni Béláné, Kerekes Zsuzsánna, mint nagyanya, nevében melyen megsomorodott szívvel tudatják, hogy elfeledhetetlen kedves fiók, szeretett testvér, unokaöcs és sógor Csérni Jenő Gyula, m. k. vasúti gyakornok f. hó 1-én reggeli 1 órákor hagyományban élte 23-ik évében megszűnt élni; de emléke örökké élni fog övéi szerető szívében, kik a váratlan csapás sulya alatt roskadozva egyedül a hitben keresnek vigasztalást. A korán elhunyt kedves halottnak földi maradványai f. hó 2-án d. u. 4 órákor fognak a debreczeni rk. temetőben örök nyugalomra elhelyeztetni, lelkeért pedig az engesztelő szent mise áldozat a husvétii szent ünnepek után tartatik meg a gyulafehérvári székesegyházban. Debreczen, 1890 ápril hó 1-én. Az örök világosság fényeskedjék neki! — Fogadjá T. Szerkesztőtársunk és kedves családja öszinte részvétünket,

Szerkesztői üzenetek.

— **K. Gy. Topánfalva.** Jövő számunkban jöni fog. Boldog ünnepeket neked is, mint minden olvasónknak.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ISTVAN.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PÁL ANTAL, STRAUBERT ÖDÖN, ZLAMÁL ÁGOST.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lye. nyomdában Gyulafehérvárrt.